

INFÖR VALET

F RÅN de resande teatersällskapens tid berättas, att direktörerna, när programmen inte ville dra, ofelbart brukade ta till det gamla lustspelet »Andersson, Pettersson och Lundström». Det var en säker sak, någonting att lita på, någonting som gav pengar i kassan. Det statsbärande partiet i vårt land tillämpar en liknande taktik i valtider. Även där har man en pièce de résistance. Om allt annat slår slint, klarar man sig en bra bit med den omtyckta thrillern »Storfinansen». Erfarenheterna härvidlag tala ett oförtydligt språk.

Detta är anledningen till att medborgarna vartannat år — vinna ju numera allmänna val vartannat år här i landet — konfronteras med nämnda mysteriespel. »Storfinansen» plockas av strävamma valmakare fram ur malpåsarna till publik vädring. Den stoppas in igen, så snart valet är över och den gjort sitt för denna gång. — Vad menas männe då med »Storfinansen»? Vilka äro de? Hur många äro de? Vari består deras för land och folk ödesdigra makt? Ja, se det får man aldrig något riktigt besked om. Och det är kanske just däri det fina i kråksången ligger.

Förr i världen talades det i agitationen gärna om »utsugare» och »utsugna». Nu uttrycker man sig kanske en smula mera polerat, åtminstone på ministerplanet. Men statsministern menar nog i alla fall någonting ditåt, då han i valrörelsens början dunkelt ordade om samstämmigheten mellan höger och folkparti, vilken skulle bestå däri, att »de förenas av sin gemensamma misstro mot allt som minskar de stora kapitalintressenas makt och som ökar de många människornas inflytande över vårt politiska liv».

Vad är nu detta för nonsens? Höger och folkparti mönstrade tillsammans vid 1952 års andra kammarval 1 468 644 röster mot 742 284 röster för socialdemokraterna. Skulle där nu över huvudet vara någon mening alls med statsministerns uttalande, så ore det ju den, att de 1 468 644 medborgarna som en man och en vinna ställa sig bakom »de stora kapitalintressena», under det att de 742 284 medborgarna företräda »de många människornas inflytande». Går verkligen dylikt i folk?

Även en annan synpunkt kan läggas på fallet »Storfinansens», förlåt »de stora kapitalintressenas makt». Ena ögonblicket uppbygga, som sagt, socialdemokratiska propagandister sina åhörarskaror med insinuanta reflexioner om nämnda makt, beskrivande dess »griparmar över näringslivet» — det brukar heta så i valtider — ävensom dess landsskadliga verksamhet i största allmänhet samt understrykande nödvändigheten av dessa ytterligare beskärande. I andra ögonblicket låter man ett regn, ymnigt som denna sommars eviga väta, ett regn av siffror och statistik strila ner över valmötena, allt i syfte att visa vårt näringslivs anpassningsförmåga, dess landvinningar ute i världen, produktivitetens stegring, nationalproduktens ökning samt — framför allt givetvis — reallönens oavlåtliga uppgång. Hur går nu det ena ihop med det andra?

En dylik motsägelsefullhet kan konstateras i många andra sammanhang. Den gäller exempelvis »de sociala förmånerna», allt detta som medborgarna få »gratis», som det heter, av en välvillig regering, all god gåvas givare. Måne dock inte luften håller på att gå ur denna särdeles förenklade agitation? Allt större skaror synas vara i färd med att komma till klarhet däröver, att de där »förmånerna» får man själv betala till sista öret via skattsedeln eller i annan ordning.

Ett ypperligt exempel härpå har allmänheten nyligen fått apropå den allra senaste »förmånen», nämligen den obligatoriska sjukförsäkringen. Fr. o. m. den 1 januari 1955 skall nämligen i samband med källskatten inbetalas avgifterna till denna försäkring. Det är inga alldeles obetydliga belopp, det här kan bli fråga om. Den, som har en årsinkomst av tjänst på 5 000 kr., får betala 103 kr. per år, om han är ensamstående eller gift och hans hustru är förvärvsarbetande med egen inkomst av tjänst, medan han får betala 161 kr., om maken inte har förvärvsarbete. Sedan stiga beloppen, så att den, som tjänar 14 000 kr., betalar 164 kr. per år, om han är ensamstående eller är gift och hans hustru har egen inkomst av tjänst, medan han får betala 222 kr., om maken inte har inkomst av tjänst. Högre avgifter än dessa utgå ej. Dock får hållas i minne, att medborgarna även via skattsedeln ha att bidra till sjukförsäkringen. Enligt årets riksdagsbeslut uppgår nämligen statens tillskott (= skattebetalarnas bidrag utöver försäkringsavgifterna) till 218 milj. kr. per år.

Så förhåller det sig alltså med »gåvan ovanifrån» i detta fall. Exemplet skulle kunna mångfaldigas. Måhända är det i medvetande om en börjande opinionssvängning i dessa angelägenheter

som såväl statsministern som finansministern på sistone funnit sig föranlåtna att, visserligen något motvilligt medge, att »de sociala förmåner, som alla vilja ha, måste betalas med skatter».

Man har på skilda håll efterlyst idédebatten i årets valrörelse. Den gamle kämpen Z. Höglund, som numera för en meditativ tillvaro fjärran från stridsbullret, finner sålunda läget i valrörelsen enformigt, inga stora frågor, som man slåss om, ingenting som eggjar talare och väljare. »I ett sådant läge anser jag», säger han, »det vore lyckligt, om debatterna rörde sig mera på det idépolitiska planet.»

Det kan man hålla med om. Men är det inte just en dylik strävan, som satt sin prägel på högerledarens valförkunnelse hela denna sommar? Oavslåttligt pekar han på frågeställningen översåtar—undersåtar, som blivit så markerad i vårt moderna regleringssamhälle. Oavslåttligt kräver han plats för vad han brukar kalla »de vanliga människorna». Hans övertygelse är att vi aldrig kunna komma fram till sunda förhållanden, förän vi få en samhälls-ekonomi, som engagerar människorna själva i stället för att statsråd och »expertis» sitta och bestämma när, hur och var vi skola bygga, vem som får låna osv.

Jarl Hjalmarson erinrar om den offentliga debatten, exempelvis när det varit fråga om att stärka rättssäkerheten och öka kontrollen över de styrandes sätt att tillämpa lagar och författningar. Vi uppleva i dag något av samma strid, som tidigare rådde mellan en alltför maktfullkomlig överhet och människornas behov av större frihet. Den nuvarande koalitionsregimen har ju inte inneburit annan förändring än att regeringen blivit ännu mera maktmedveten. Efter drygt två decenniers makt uppträda de precis som de gamla makthavarna.

— Den nuvarande regimen är både anhängare av en fortsatt statlig expansion och motståndare till en stärkt rättslig kontroll av sina åtgöranden, säger högerledaren. Han berör i uttalanden som dessa och andra liknande väsentliga ting i dagens svenska samhällsliv. Att de styrande gärna söka glida undan debatten i denna del är begripligt. Så mycket större anledning ha då högerns talesmän på folkmöten eller i pressen haft att inför avgörandet den 19 september för menige man blotta och belysa vad här verkligen sker i det som synes ske, nämligen den svenska realdemokratiens visserligen långsamma men dock påvisbara omvandling till en formaldemokrati, där de många och slutliga avgörandena förläggas allt högre och högre upp till allt färre och färre, där avståndet

Inför valet

från den ringe undersåten till den höge översåten blir allt längre och längre.

— Det är en lång väg mellan Gustav Möller och mig, sade en småbrukare för ett par år sedan. Järnvägsfolkets tidning Signalen, som härförleden återgav historien, tillade: »Och vägen har näppeligen blivit kortare sen Sträng övertog ledningen i socialdepartementet.»

Det förhåller sig nog på det viset. Men det är ju en sak, som väljarna kunna rätta till — och som de böra göra.